

A világkereskedelmi folyamatok alakulása 2008-ban

A tartalomból

- 1 A globális termékkereskedelem alakulása 2008-ban és az elmúlt tíz évben
- 1 Az Európai Unió termék-külkereskedelmi folyamatainak alakulása
- 2 Az Egyesült Államok termék-külkereskedelmi folyamatainak alakulása
- 3 Kína termék-külkereskedelmi folyamatainak alakulása
- 3 Japán termék-külkereskedelmi folyamatainak alakulása
- 3 A világkereskedelem termékszerkezetének alakulása
- 3 A világkereskedelem árszínvonalának változása
- 3 A világ szolgáltatás-külkereskedelmi folyamatainak alakulása
- 3 A globális szolgáltatás-kereskedelem jellege, a termék- és szolgáltatás-kereskedelmi egyenlegek összehasonlítása

A globális termékkereskedelem alakulása 2008-ban és az elmúlt tíz évben

A Kereskedelmi Világszervezet (WTO) előzetes adatai szerint 2008-ban a világtermelés **volumene** 1,7%-kal, a termékexporté pedig 2,3%-kal növekedett az előző évhez képest. A növekedés üteme mindkét mutató esetében az elmúlt hét esztendő során a legalacsonyabb volt, s elmaradt az elmúlt évtized átlagos bővülési ütemétől is. A világkereskedelem növekedési ütemének csökkenését meghatározóan olyan tényezők magyarázzák, mint a fogyasztási és beruházási javak iránti kereslet világméretű visszaesése, a kereskedelem finanszírozásához rendelkezésre álló források jelentős szűkülése, valamint az esetenként erősödő protekcionizmus.

A világkereskedelem az elmúlt tíz évben rendre nagyobb mértékben bővült, mint a világtermelés, ami alól az egyetlen kivétel a 2001-es év jelentette, amikor – az információtechnológiával foglalkozó, ún. "dotcom" cégekkel kapcsolatos spekulációk kipukkadásának áttételes hatásaként – a világkereskedelem volumene még valamelyest mérséklődött is.

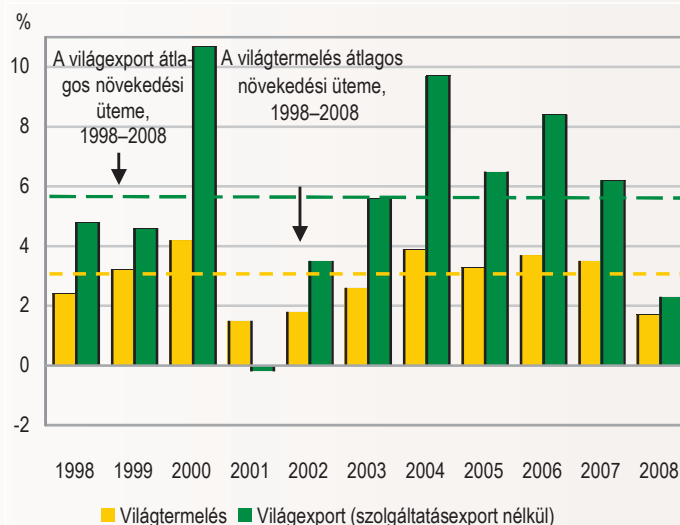
A világkereskedelmi folyamatokat a globalizálódott világban már nem kizárólag azon országok közötti termékáramlások határozzák meg, amelyekben a termelés, illetve a fogyasztás megvalósul. Sok nagyvállalat a tevékenységét globális ellátási láncban végzi, a termékek és az azok előállításához szükséges alapanyagok az egyes országok között sokkal több alkalommal cserélnek gazdát, mint korábban. Mindez azt eredményezi,

¹ A Kereskedelmi Világszervezet adatai szerint 2009 első negyedévében a globális termékexport szezonális kiigazítás nélküli értéke (2763 milliárd dollár) 22%-kal volt kevesebb az egy negyedévvél korábbinál, és 31%-kal maradt el a 2008. év azonos időszakában tapasztalt értéktől.

² A tagállamok egymás közötti kereskedelmét is figyelembe véve az arány 38%.

1. ábra

A világtermelés és a világexport volumenének változása (változás az előző évhez képest)

hogy a világkereskedelem a világgazdaság konjunkturális változásaira igen érzékenyen reagál: recesszió esetében a külkereskedelem nagyobb mértékben csökken, mint a termelés, míg a fellendülések időszakában a kereskedelem növekedése az erőteljesebb.

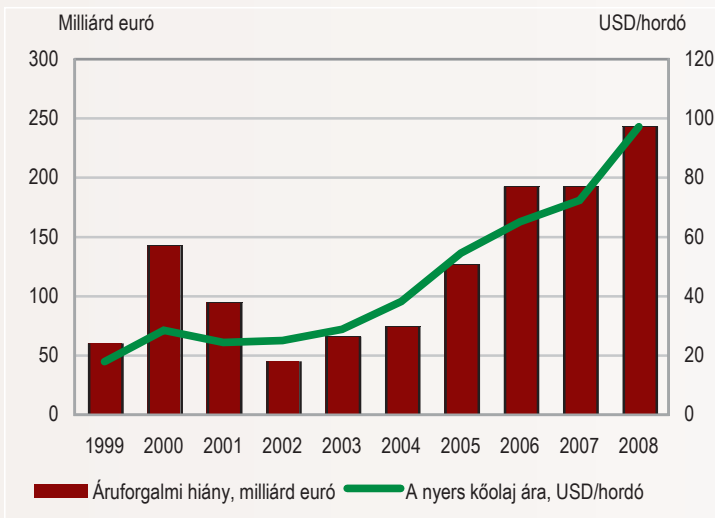
2008-ban a termékexport **értéke** a globális GDP becsült értékének (60,7 billió dollár) valamivel több mint negyedét, 15,8 billió dollárt tett ki, ami folyó áron számítva 15%-kal több a megelőző évinél. Az éven belül az első három negyedévet még erőteljes, 25% körüli növekedés jellemezte, az utolsó negyedévben viszont 11%-os csökkenés következett be a 2007. október-decemberi értékhez képest.¹

Az Európai Unió termék-külkereskedelmi folyamatainak alakulása

A világkereskedelemből 17%-kal részesedő Európai Unió² (EU-27) vonatkozásában a harmadik országokba irányuló export dollárértéke 13, az importé pedig 16%-kal növekedett 2007-hez képest. A dollár az év átlagában az euróhoz viszonyítva 7%-kal erősödött, s így euróban számolva a kivitelben 5, behozatalban pedig 8%-os növekedés volt tapasztalható. A behozatal nagyobb mértékű bővüléséből adódóan a kereskedelmi mérleg 50 milliárd euróval romlott, s a 242 milliárd eurós hiány 1999, azaz az euró számlapénz formájában történő megjelenése óta a legnagyobb volt. A kedvezőtlenebbé váló egyenleg alapvetően a jelentősen dráguló **energiahordozók** behozatalára vezethető vissza, az árváltozások hatását nem tartalmazó volumenindexek esetében az export volumene 2%-kal nőtt, az importé ugyanakkor – 2002 óta először – mérséklődött (-1%). A nyers kőolaj folyó áron, dollárban számított éves átlagára 2008-ban 36%-kal

2. ábra

Az Európai Unió (EU-27) áruforgalmi hiánya és a Brent nyers kőolaj ára

volt magasabb, mint 2007-ben, s mindez annak ellenére következett be, hogy az év második felében már jelentős csökkenés volt tapasztalható a legfontosabb energiahordozó árában. (A gazdasági recesszió hatásaként a decemberi árak kevesebb mint harmadát tették ki a csúcspontot jelentő júliusnak.)

Az Európai Unió harmadik országokkal folytatott külkereskedelmét az elmúlt öt évben – 2007 kivételével – az árarányok³ kedvezőtlen változása, azaz **cserearányromlás** jellemezte. A legkedvezőtlenebb változás éppen 2008-ban következett be, amikor a cserearány 5,5%-kal romlott, az elmúlt fél évtizedben pedig összességében 16%-kal vált kedvezőtlenebbé a mutató. 2008-ban az **Európai Unió** exportja 1309, importja pedig 1552 milliárd

eurót tett ki. Az integráció legfontosabb felvevőpiaca – és egyben a számára legnagyobb aktívumot biztosító partnere – 2008-ban is az Egyesült Államok volt. Ide irányult a közösségi származású áruk 19%-a, bár a kivétel euróértéke 5%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól. Az Oroszországba feladott áruk értéke az átlagnál mintegy háromszor gyorsabban, 18%-kal bővült, amellyel – Svájcot megelőzve – az unió második legfontosabb exportpartnerévé vált. Importban Kína a legjelentősebb partner, ahonnan a behozatal 16%-a érkezik. A Föld legnépesebb országát az Egyesült Államok és Oroszország követi, 12, illetve 11%-os részesedéssel. Az unión belüli exportszállítások értéke 2701 milliárd eurót tett ki 2008-ban, mindössze 2%-kal többet, mint egy évvel korábban. A tagállamok között a legnagyobb értékű, 109 milliárd eurós exportforgalmat Hollandia bonyolította le Németországgal. E kiemelkedő értékű termékáramlásban nagy szerep tulajdonítható Európa legnagyobb áruforgalmú tengeri kikötőjének, a holland területen fekvő Rotterdammak, ahonnan az interkontinentális kereskedelem révén beérkező árukat Németország felé továbbszállítják.

Az Egyesült Államok termék-külkereskedelmi folyamatainak alakulása

Az **Egyesült Államok** dolláradatokból számított kivitele 12%-kal, behozatala pedig 7%-kal nőtt 2007-hez képest. Volumendatokból számítva jelentősebb volt a forgalom két irány közötti különbség, miután az export 6%-kal nőtt, az import viszont – 2001 óta először – csökkent (-4%). Az Egyesült Államok legfontosabb export-célországait az Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Megállapodást (NAFTA) vele együtt aláíró két szomszédja, Kanada és Mexikó jelentette, ahová kivitelének 20, illetve 12%-a irányult 2008-ban. Importban Kína néhány milliárd dollárral nagyobb értékben szállított árukat, mint Kanada; a részesedése mindemellett mindkét országnak 16%-os volt. Fontos szállító volt még Mexikó, ahonnan a termékek tizede érkezett. A negyedik legfontosabb partner a forgalom mindkét irányában Japán volt.

A világ legnagyobb termélexportőrei és -importőrei, 2008

1. tábla

Export				Import			
rangsor	ország	érték, mrd USD	a forgalom éves átlagos növekedése folyó áron számítva, 2001–2008, (%)	rangsor	ország	érték, mrd USD	a forgalom éves átlagos növekedése folyó áron számítva, 2001–2008 (%)
1.	Németország	1 465	13,0	1.	Egyesült Államok	2 166	7,0
2.	Kína	1 428	24,4	2.	Németország	1 206	11,7
3.	Egyesült Államok	1 301	6,6	3.	Kína	1 133	22,4
4.	Japán	782	6,3	4.	Japán	762	9,1
5.	Hollandia	634	13,3	5.	Franciaország	708	9,6
6.	Franciaország	609	8,1	6.	Nagy-Britannia	632	7,7
7.	Olaszország	540	10,6	7.	Hollandia	574	12,8
8.	Belgium	477	12,3	8.	Olaszország	556	11,2
9.	Oroszország	472	20,6	9.	Belgium	470	12,9
10.	Nagy-Britannia	458	6,1	10.	Dél-Korea	435	13,3
:				:			
36.	Magyarország	108	18,3	33.	Magyarország	108	16,3

³ Egységérték-indexekből számítva.

Az Egyesült Államok exportjának valamivel több mint egyötöde irányult az Európai Unióba, míg az importjának összességében 17%-a volt közösségi származású. Az export és import együttes összegét tekintve az Egyesült Államok tíz legfontosabb kereskedelmi partnere között három európai ország található, Németország és Nagy-Britannia az ötödik, illetve hatodik, Franciaország pedig a nyolcadik helyen. Az észak-amerikai ország kereskedelmi mérlege mind a tíz legfontosabb partnerével hiányt mutatott 2008-ban, a legnagyobb mértékűt Kína viszonylatában (266 milliárd dollár).

Kína termék-külkereskedelmi folyamatainak alakulása

Kína folyó áron, dollárban számított exportja 17, importja pedig 19%-kal növekedett 2008-ban. Az ázsiai ország kivitelének értéke a Kereskedelmi Világszervezetbe történő 2001-es belépése óta 5,4-szeresére, importjái pedig 4,7-szeresére nőtt. 2008-ban a forgalom értékének – a megelőző évek átlagától elmaradó, de – dinamikus növekedésében az árak emelkedése a korábbi években tapasztaltakhoz képest jelentősebb tényező volt. Volumenben mérve ugyanis kivitelben 9, behozatalban pedig mindössze 4%-os növekedés következett be 2007-hez viszonyítva. 2008-ban Kína legfontosabb kiviteli árucikkét a számítógépek és részegységeik (135 milliárd dollár), valamint a ruházati cikkek és öltözköztetőgépek jelentették (120 milliárd dollár). Az export legnagyobb része az Európai Unióba irányult, míg a legjelentősebb szállítója Japán volt.

Japán termék-külkereskedelmi folyamatainak alakulása

2008-ban Japán dollárban számított kivitele 10, behozatala pedig 22%-kal növekedett. A szigetország exportjának értéke 20 milliárd dollárral haladta meg az importtét, aminél alacsonyabb összegű aktívumra 1982-ben volt utoljára példa. Volumenadatokból számítva Japán kivitele 2%-kal bővült 2008-ban, behozatala pedig – amelynek 2007. évi szintje 6%-kal haladta meg a 2004. évit – 1%-kal mérséklődött. A volumenhordozó exporttermékek közül a 6 millió 727 ezer darabot kitevő gépjárműkivitel 3%-kal növekedett 2008-ban, szemben az előző évi 10, illetve a 2006. évi 18%-os növekedéssel. 2008-ban a japán gépjárműkivitel közel kilenctizedét a személygépkocsik, tizedét a tehergépkocsik, 2%-át pedig az autóbuszok jelentették. 2007. évi adatok szerint Japán legfontosabb kereskedelmi partnere Kína és az Egyesült Államok, előbbi ország az importban, utóbbi pedig az exportban.

A világkereskedelem termékszerkezetének alakulása

A világkereskedelem termékszerkezetére jelenleg rendelkezésre álló legfrissebb, 2007. évi adatok szerint a globális export több mint egyharmadnyi részét a gépek és szállítóeszközök forgalma adta. E csoporton belül a számítógépek, telekommunikációs berendezések és integrált áramkörök együttes forgalma másfél billió dollárt, a szállítóeszközöké, valamint az egyéb gépeké pedig 1,7–1,7 billió dollárt tett ki. (Lásd a 2. táblát.)

A világkereskedelem árszínvonalának változása

2008-ban a világkereskedelem dollárban, egységértékindexből számított árszínvonala 13%-kal nőtt, ami magasabb növekedés a korábbi években tapasztaltakhoz képest. A Nemzetközi Valutaalap részben belföldi kereskedési adatai szerint a földgáz ára – a 2007. évi stagnálást követően – 2008-ban közel másfélszeresére emelkedett, a már korábban is említett kőolajé pedig 36%-kal. A gabonafélék esetében 40%-os áremelkedés volt tapasztalható 2008-ban, a fémek esetében ugyanakkor 8%-os csökkenés következett be. Miután a jelentős drágulást elérő energiahordozók és

2. tábla

A világexport megoszlása a főbb termékcsoportok szerint, 2007

Termékcsoport	Érték, mrd USD	Éves átlagos növekedési ütem folyó áron számítva, 2001–2007, %
Mezőgazdasági termékek	1 128	10,7
Ebből:		
Élelmiszer-alapanyagok	913	11,3
Üzemanyagok és bányatermékek	2 659	17,5
Ebből:		
Üzemanyagok	2 038	17,3
Feldolgozott termékek	9 500	10,6
Ebből:		
Vas- és acéltermékek	474	18,7
Vegyvi termékek	1 483	14,3
Ebből:		
Gyógyszerek	369	19,1
Gépek és szállítóeszközök	4 957	9,4
Ebből:		
Számítógépek, telekommunikációs berendezések	1 514	6,6
Közúti gépjárművek	1 183	10,8
Textíliák	238	6,2
Ruházati cikkek	345	8,3

nyersanyagok exportőrei jellemzően a fejlődő államok közül kerülnek ki, így ezen országcsoport globális kivitelben elért részesedése korábban nem tapasztalt arányt, 38%-ot ért el⁴.

A világ szolgáltatás-külkereskedelmi folyamatainak alakulása

2008-ban a kereskedelmi jelleggel nyújtott **szolgáltatások**⁵ exportértéke 3,7 billió dollár volt, amely 11%-kal haladja meg az előző évi szintet. 2000 és 2008 között éves átlagban 12%-kal nőtt a forgalom, ami megegyezik a termékek esetében tapasztalt növekedési ütemmel. Ellentmondásnak tűnhet, hogy a globálisan előállított hozzáadott értékéből a szolgáltatások mintegy kétharmad arányban részesednek, a nemzetközi kereskedelemnek ugyanakkor kevesebb, mint ötödét jelentik. Az arányok közötti jelentős különbség egyrészt a csere tárgyát képező jószág eltérő tulajdonságaiban keresendő: míg a termékek raktározhatók és szállíthatók, addig a szolgáltatások túlnyomó többségét az előállítás pillanatában el kell fogyasztani. A szolgáltatások éppen ez utóbbi tulajdonsága miatt a vállalatok sokszor leányvállalatokat alapítanak külföldön, amelyek árbevétele ugyanakkor nem növeli a nemzetközi kereskedelem értékét. További magyarázatként szolgálhat, hogy a szolgáltatások nemzetközi kereskedelme kisebb mértékben liberalizált, mint a termékeké⁶.

A globális szolgáltatás-kereskedelem jellege, a termék- és szolgáltatás-kereskedelmi egyenlegek összehasonlítása

2008-ban a globális szolgáltatás-export mintegy felét az **üzleti szolgáltatások** jelentették, amely csoportba olyan szolgáltatáskategóriák tartoznak, mint a pénzügyi, a biztosítási, a kommunikációs, a kutatás-fejlesztési, a számítástechnikai és információs, a vállalatcsoporton belüli szolgáltatá-

⁴ A fejlődő országok importban elért részesedése 34%-ot tett ki 2008-ban.

⁵ Az adat a kormányzati szolgáltatások értékét nem tartalmazza.

⁶ A kormányzati szolgáltatások nemzetközi kereskedelmére ugyan nem térünk ki, de az arányok közötti eltérés további okaként szolgálhat, hogy a termelésből jelentős aránnyal rendelkező kormányzati szolgáltatások döntő részét rezidensek számára állítják elő, azok a nemzetközi forgalomba csak kis értékben kerülnek.

A világ legnagyobb szolgáltatásexportőrei és -importőrei, 2008

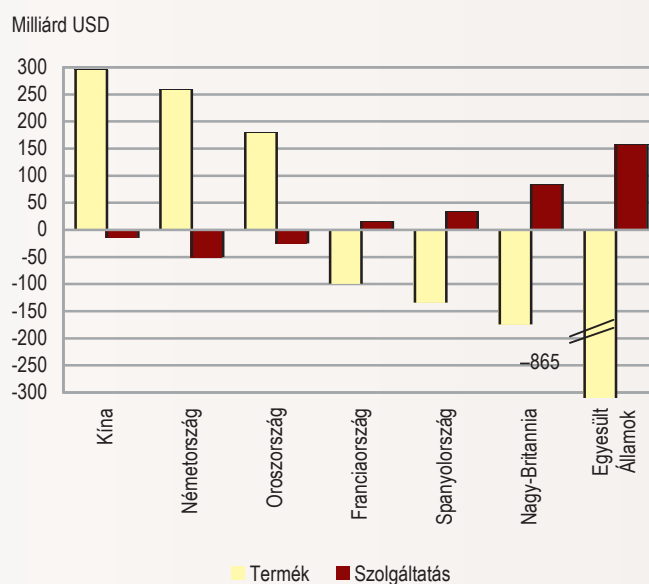
Export				Import			
rangsor	ország	érték, mrd USD	a forgalom éves átlagos növekedése folyó áron számítva, 2001–2008, (%)	rangsor	ország	érték, mrd USD	a forgalom éves átlagos növekedése folyó áron számítva, 2001–2008 (%)
1.	Egyesült Államok	522	8,2	1.	Egyesült Államok	364	7,3
2.	Nagy-Britannia	283	11,5	2.	Németország	285	10,1
3.	Németország	235	14,6	3.	Nagy-Britannia	199	9,4
4.	Franciaország	153	8,5	4.	Japán	166	5,8
5.	Japán	144	9,5	5.	Kína	152	19,8
6.	Spanyolország	143	13,4	6.	Franciaország	137	11
7.	Kína	137	20,8	7.	Olaszország	132	11,7
8.	Olaszország	123	10,4	8.	Spanyolország	108	16
9.	India	106	26,6	9.	Írország	103	16,1
10.	Hollandia	102	9,8	10.	Dél-Korea	93	13,8
:				:			
35.	Magyarország	20	16,5	32.	Magyarország	18	18,2

sok, vagy a jogok és licencek használati lehetőségének díj ellenében történő átengedése. 2001 és 2008 között ezen csoport dollárban számított exportja évi átlagban 14%-kal növekedett. Az **idegenforgalmi**, valamint a **szállítási szolgáltatások** egyaránt a globális szolgáltatásexport mintegy negyedét jelentették; a turizusból származó bevételek a kétezres években éves átlagban 9, míg a szállításból befolyók 12%-kal növekedtek. A szállítási szolgáltatásokat exportálók költségeire az üzemanyagárak emelkedése az elmúlt években jelentős hatást gyakorolt, s mindez a két legfontosabb szállítási mód, a tengeri és a légi esetében is azt eredményezte, hogy az üzemanyagköltségek a működési költségek egyre nagyobb részét jelentették.

Figyelmet érdemel, hogy az Európai Unió (EU-27) a szolgáltatások külkereskedelméből lényegesen nagyobb aránnyal részesedik, mint a termékekéből: a tagállamok közötti kereskedelmet is számításba véve a szolgáltatások esetében a részarány 45%, 7 százalékponttal több, mint ami a termékek vonatkozásában tapasztalható.

A nemzetközi munkamegosztásban történő szakosodást jelezheti, hogy a termékek külkereskedelmében jelentős aktívumot elérő államok szolgáltatás-kereskedelmi mérlege rendre magas deficitet mutat, amely jelenség ellentétes irányban is megfigyelhető. Az egyes nemzetgazdaságok reálgazdasági tranzakciókra számított külgazdasági mérlegét ugyanakkor alapvetően a termékforgalom egyenlege határozza meg, a szolgáltatás-kereskedelmi egyenleg ugyanis csak mérsékli a termék-kereskedelemben keletkezett hiányt vagy többletet.

Néhány nagy ország termék- és szolgáltatás-külkereskedelmi forgalmának egyenlege, 2008

Elérhetőségek:

tamas.herzog@ksh.hu

Telefon: 345-6900

[Információs szolgálat](#)

Telefon: 345-6789

www.ksh.hu